

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative study) เพื่อศึกษาเงื่อนไขชีวิตของครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคนมและอาหารหวานของเด็กแรกเกิดถึงอายุ 3 ปี ในตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เลือกพื้นที่
2. การเลือกกลุ่มตัวอย่างการวิจัย
3. เครื่องมือในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. วิธีดำเนินการวิจัย
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 เลือกพื้นที่

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้แบบเจาะจงเลือกตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากตำบลหนองหญ้าไซเป็นตำบลที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาล มีการทำงานส่งเสริมป้องกันร่วมกับคนในชุมชนซึ่งให้ความร่วมมือที่ดีกับทางโรงพยาบาลมาตลอด โดยทางโรงพยาบาลจัดให้เป็นตำบลนำร่องในการดำเนินงานส่งเสริมป้องกันสุขภาพชุมชน โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทั้งการให้ความร่วมมือและแหล่งเงินทุน เช่น การเข้าร่วมกองทุนสุขภาพชุมชนมาเป็นเวลา 3 ปี โดยให้การสนับสนุนงบประมาณการทำโครงการจากเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหญ้าไซ ในขณะเดียวกันนั้นตำบลหนองหญ้าไซซึ่งจัดเป็นชุมชนชนบท คนส่วนใหญ่ทำงานในพื้นที่ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในช่วงระยะเวลาเพียงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเข้าสู่ชุมชนเมืองมากขึ้น มีร้านค้าสะดวกซื้อ การก่อสร้างอาคารพาณิชย์เพิ่มมากขึ้น มีการย้ายออกไปทำงานต่างถิ่นเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ทั้งลูกหลานไว้กับผู้สูงอายุกันมากขึ้น ดังนั้นพื้นที่นี้จึงเป็นพื้นที่ที่ควรให้ความสนใจในการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ในเรื่องพฤติกรรมการบริโภคนมและอาหารหวาน ควรศึกษาและทำความเข้าใจความ

แตกต่างหลากหลายของเงื่อนไขชีวิตครอบครัวและสภาวะแวดล้อมครอบครัว ก่อนที่จะวางแผนดำเนินงานด้านส่งเสริมสุขภาพช่องปากเด็กก่อนวัยเรียนในชุมชน

3.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาในครอบครัวที่มีเด็กอายุ 0-3 ปี ซึ่งมีการเก็บข้อมูลทั้งใน ส่วนของชุมชนและครอบครัว ในส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ได้แก่ อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อจะได้ทราบข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพชุมชน ส่วนกลุ่มที่ให้ข้อมูลด้าน ครอบครัว ได้แก่ ผู้ดูแลหลัก พ่อหรือแม่ ปู่ย่าตายาย ซึ่งจะให้ข้อมูลในส่วนของลักษณะโครงสร้าง ครอบครัว เงื่อนไขชีวิตของผู้ดูแลหลัก เงื่อนไขครอบครัวกับความสัมพันธ์ของสังคมสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมกรการบริโภคนมและอาหารหวาน

การคัดเลือกครอบครัวตัวอย่างในส่วนของครอบครัวคัดเลือกจากข้อมูลพื้นฐานของ ครอบครัว ได้แก่ ลักษณะโครงสร้างครอบครัว สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว เงื่อนไขชีวิตของผู้ดูแลหลักในครอบครัว โดยจะพิจารณาความแตกต่างหลากหลายของเงื่อนไขชีวิตของครอบครัว สำหรับการเก็บข้อมูลด้วยการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก

จำนวนครอบครัวที่เลือกมาทำการศึกษาทั้งหมด 19 ครอบครัว มีเด็กอายุ 0-3 ปี อยู่ใน ครอบครัว 21 คน

3.3 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

3.3.1 แนวการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structure interviews guideline) ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประเด็นหรือหัวข้อที่ใช้ในการสัมภาษณ์สามารถ คัดแปลงให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสม แต่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยเป็นคำถามรูปแบบปลายเปิด เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างสามารถอธิบายได้อย่างอิสระ ไม่จำกัดกรอบความคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

- แนวการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของชุมชน (informal interview guideline) เพื่อให้ ได้ภาพรวมบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการตรวจสอบยืนยันความ ถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก

- แนวการสัมภาษณ์เจาะลึกในระดับครอบครัว (in-depth interview guideline: family level) เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล ให้ความเป็นกันเองและบรรยากาศที่ดีในการพูดคุยกับ

ผู้ดูแลหลัก หลังจากนั้นนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้มารวบรวมเพื่อสรุปและนำไปสู่การตอบคำถามของงานวิจัยต่อไป

3.3.2 แบบบันทึกข้อมูลสนาม (field note)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลหลายวิธีร่วมกันดังนี้

3.4.1 การใช้ข้อมูลเอกสาร เป็นการศึกษาเบื้องต้นของข้อมูลพื้นฐานชุมชน โดยอาศัยข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ข้อมูลสุขภาพช่องปากเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3 ปีจากฝ่ายทันตกรรมโรงพยาบาลหนองหญ้าไซ ข้อมูลจากที่ทำการปกครองอำเภอหนองหญ้าไซ

3.4.2 การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นกันเองในลักษณะของการพูดคุย ไม่มีการบันทึกเสียง โดยทำการสัมภาษณ์ทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนรวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรบริโภคนมและอาหารหวานในเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์อาจจะมีการตัดแปลงยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม แต่ยังคงเป็นไปตามกรอบแนวคิดงานวิจัยและจดบันทึกข้อมูลมาเป็นคำสำคัญแล้วนำมาเขียนเรียบเรียงลงในแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (field note)

3.4.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกตทั้งมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมรายบุคคลแบบเจาะลึกถึงเงื่อนไขชีวิตของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรบริโภคนมและอาหารหวาน รวมทั้งความสัมพันธ์ของครอบครัวและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก การพูดคุยจะเป็นลักษณะเป็นกันเองระหว่างผู้วิจัยและผู้ดูแลหลัก และไม่มี การบันทึกเสียง เป็นการบันทึกคำสำคัญและนำมาเรียบเรียงในแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (field note)

ก่อนทำการสัมภาษณ์พูดคุยกันนั้นทางผู้วิจัยได้ชี้แจงหัวข้อเรื่องวิจัย วัตถุประสงค์งานวิจัย ขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการพูดคุยครั้งนี้ ขณะนี้ให้การสัมภาษณ์หรือตลอดระยะเวลาทำการวิจัย จะยกเลิกเมื่อใดก็ได้ตามความต้องการ

3.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเริ่มติดต่อกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มีการดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพชุมชนและโครงการที่เกี่ยวข้องกับมารดาที่มีบุตรวัยแรกเกิดถึงอายุ 3 ปี ในเขตรับผิดชอบตำบลหนองหญ้าไซ ได้รับคำแนะนำเรื่องช่องทางการเข้าไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เลือกจากลักษณะโครงสร้างครอบครัวตามขอบเขตงานวิจัยที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แนะนำตัวต่ออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านถึงการเข้ามาสัมภาษณ์ผู้ดูแลหลักในครอบครัว อาสาสมัครได้พาไปยัง

กลุ่มตัวอย่างครอบครัวที่มีเงื่อนไขชีวิตที่น่าสนใจเนื่องจากเป็นคนที่จึงรู้จักกันในพื้นที่เป็นอย่างดี นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเองยังช่วยเหลือในการพาไปยังครอบครัวกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองหรือแนะนำให้แม่หนึ่งในครอบครัวกลุ่มตัวอย่างพาไปยังครอบครัวต่างๆที่อาศัยอยู่ในตำบล ส่วนตัวผู้วิจัยเองได้มีโอกาสจัดประชุมกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านขึ้นที่โรงพยาบาล โดยมีการเชิญอาสาสมัครสาธารณสุขมาทุกตำบลในอำเภอหนองหญ้าไซมาระดมความคิดเรื่องการดูแลสุขภาพช่องปากในชุมชน จึงมีการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในเรื่องของการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กเล็กในชุมชนด้วย อีกทั้งตัวผู้วิจัยยังลงไปศึกษาข้อมูลจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยตนเอง โดยการไปแนะนำตัวและชี้แจงการเข้ามาทำวิจัยซึ่งศูนย์ที่เลือกมาเป็นศูนย์ที่มีครูผู้ดูแลเด็กให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลและหากกลุ่มครอบครัวตัวอย่างที่มีความน่าสนใจเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แตกต่างหลากหลาย ในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณด้านสภาพเศรษฐกิจ จำนวนประชากร การเมือง การปกครองนั้นได้ไปติดต่อประสานงานกับทางที่ว่าการอำเภอหนองหญ้าไซและได้รับข้อมูลพื้นฐานปีล่าสุด สรุปเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2554

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (typological analysis) เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานที่เก็บรวบรวมมาจำแนกหมวดหมู่ตามคุณลักษณะที่ข้อมูลมีอยู่ร่วมกัน และนำเอามาเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่ออธิบายสาเหตุและปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผลการวิเคราะห์หน้าเชื่อถือและถูกต้อง การจำแนกข้อมูลมี 2 แบบคือ แบบที่ใช้ทฤษฎีและไม่ใช้ทฤษฎี สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การจำแนกข้อมูลแบบไม่ใช้ทฤษฎี แต่ใช้ข้อมูลแบบที่ปรากฏให้เห็น

3.6.2 การวิเคราะห์แบบอุปนัย หรือ การวิเคราะห์แบบตีความและสร้างข้อสรุป (analysis induction) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบและปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น ชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมนั้นๆ การประกอบอาชีพ เป็นต้น เมื่อเก็บข้อมูลเชิงรูปแบบเพียงพอแล้วนำมาสร้างข้อสรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์งานวิจัยต่อไป

3.6.3 การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (componential analysis) เป็นการนำข้อมูลที่มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันตั้งแต่ 2 ชุดขึ้นไปมาจำแนกและเปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ ด้วยการหาความเหมือนหรือความแตกต่างเพื่อสร้างข้อสรุป